

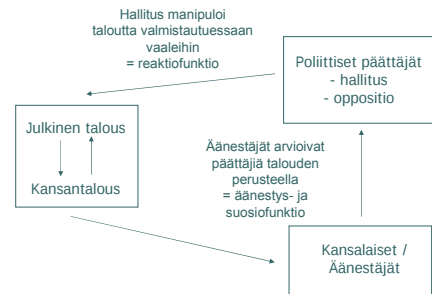
Vaalisykli

- Talouden ja politiikan (etenkin vaalien) välinen tutkimusperinne syntyi 1970-luvulla
- "When you think economics, think elections; when you think elections, think economics"
 - Edward R. Tufte (1978): *Political Control of the Economy*, Princeton University Press
- "It's the economy, stupid!"
 - Bill Clinton

© Mikko Mattila

1

Poliittiset suhdannevaihtelut

© Mikko Mattila

2

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Teorian lähtökohdat (hallitus):
 - Hallitus haluaa voittaa tulevat vaalit
 - Hallitus voi vaikuttaa talouteen
 - kansantalous: työttömyys, inflaatio
 - julkinen talous: eläkkeet, lapsilisät, opintotuet ym. tulonsiirrot
 - Hallitus manipuloi taloutta parantaakseen vaalinvoiton mahdollisuuksia

© Mikko Mattila

3

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Teorian lähtökohdat (äänestäjät):
 - Äänestäjät haluavat taloudellista hyvinvointia
 - Äänestäjät palkitsevat hallitusta saaduista taloudellisista eduista vaaleissa
 - Äänestäjät ovat "huonomuistisia" (eli "likinäköisiä", eng. *myopic*)

© Mikko Mattila

4

VP-funktiot

- Poliittisten suhdannevaihteluiden teoria voi toimia ainoastaan, jos äänestäjät huomioivat taloudellisen kehityksen äänestyspäätöksissään
- Tätä tutkitaan ns. äänestys- ja suosiofunktioilla
 - V = vote
 - P = popularity

© Mikko Mattila

5

VP-funktiot

- Äänestysfunktioilla tarkastellaan hallitusvastuussa olleen puolueen tai puolueiden menestystä valtakauden jälkeisissä vaaleissa
 - Ongelmana havaintojen vähäisyys
- Suosiofunktioilla tutkitaan hallituspuolueen (tai puolueiden) suosiota mielipidetiedusteluissa
 - joko kuukausittaiset tai neljännesvuosittaiset aikasarjat
 - Ongelmana suosiomittausten epätarkkuus suhteessa oikeisiin vaalituloksiin

© Mikko Mattila

6

VP-funktioiden perusoletus

- Vastuuhypoteesi (*reward/punishment hypothesis*):
- Hallitus on vastuullinen maan taloudellisen tilanteen kehityksestä ja tämän kehityksen perusteella äänestäjät muodostavat mielipiteensä hallituksesta ja ilmaisevat sen joko vaaleissa tai kannatusmittauksissa

© Mikko Mattila

7

Taloustilanne ja opposition kannatus

Opposition kannatus (%)

Tulevaisuuden odotus (henk.koht. taloudellinen tilanne)	Ranska	Saksa
Paljon huonompi	71 %	80 %
Hiukan huonompi	55 %	67 %
Sama	43 %	50 %
Hiukan tai paljon parempi	41 %	39 %

Lähde: Michael S. Lewis-Beck (1990): *Economics & Elections. The Major Western Democracies*. University of Michigan Press.

© Mikko Mattila

8

Tutkimusperinne

- VP-funktioita on tutkittu 1970-luvun alkupuolelta
- Tutkimuksia on julkaistu kaiken kaikkiaan yli 200, joista suurin osa keskittyy USA:han tai Britanniaan
- Vähemmän tutkittu pieniä maita ja maita, joissa monipuoluehallituksia

© Mikko Mattila

9

Tuloksia

- Suosio- ja äänestysfunktioiden perustulokset ovat samansuuntaiset, mutta suosiotutkimuksissa selkeämmät tulokset
 - Vaalien aikana äänestäjiin vaikuttavat perinteet enemmän kuin kyselyissä?
- Taloudellisilla tekijöillä pystytään selittämään noin 1/3 äänestystuloksista

© Mikko Mattila

10

Vastuunkannon selkeys

- Talouspolitiikan vastuun selkeydellä vaikutus siihen, kuinka suuria vaikutuksia taloudellisilla tekijöillä on äänestäjiin
- Esim. monipuoluehallituksessa vastuunkantajapuolueen löytäminen vaikeaa
- Äänestäjä voi reagoida huonoon taloudelliseen tilanteeseen vaihtamalla puoluetta hallituksen sisällä

© Mikko Mattila

11

Tuloksia

- Vaikuttavat taloudelliset suureet vaihtelevat maittain, mutta työttömyydellä ja inflaatiolla on lähes kaikkialla suurin vaikutus
- Äänestäjillä on lyhyt muisti, suurin vaikutus on viime aikojen kehityksellä, ei koko vaalikaudella
- Asymmetria: joidenkin tutkimusten mukaan äänestäjät rankaisevat vahvemmin huonosta taloudellisesta kehityksestä kuin palkitsevat hyvästä

© Mikko Mattila

12

Tuloksia

- Myös poliittisilla tekijöillä suuri, mutta usein lyhytaikainen vaikutus
 - "Rally around the flag" –ilmiö → kansallisten kriisien aikana äänestäjät ryhmittäytyvät vallanpitäjien taakse
 - Thatcher ja Falklandin sota (1982, vaalit 1983)
 - Reagan ja Grenada (1983, vaalit 1984)
 - Skandaalit
 - Pääministerin vaihto

© Mikko Mattila

13

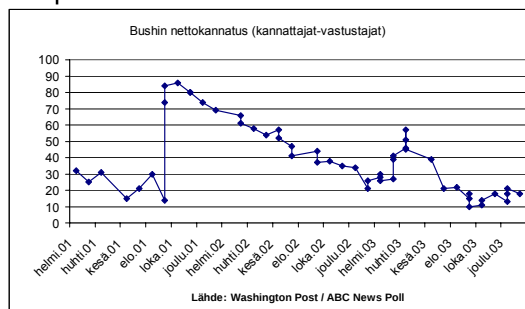
Tuloksia

- "Kuhertelukausi" (*honeymoon-effect*) uusien hallitusten tai presidenttien alkukaudella
- "Kyllästymisefekti" (*Cost of Ruling*)
 - Huolimatta talouden kehityksestä vallassa olevat puolueet menettävät kannatuksestaan 2-10% vaalikauden aikana
 - Syyt epäselvät
 - vähemmistöjen koalitiot
 - liian suuret vaalilupaukset
 - skandaalit & korruptio

© Mikko Mattila

14

Bushin kannatus

© Mikko Mattila

15

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Poliittisten suhdannevaihteluiden teoriat tarkastelevat vaalien ja hallituksen ideologisen koostumuksen vaikutusta talouspolitiikkaan
- Poliittisten suhdannevaihteluiden teoriat voidaan jakaa kahteen pääluokkaan:
 - opportunistiset teoriat
 - ideologiset teoriat (puolueteoriat)

© Mikko Mattila

16

Poliittiset suhdannevaihtelut

- Perustava ero em. teorioiden välillä on niiden olettautuminen poliittisten päättäjien toiminnasta
- opportunisti = tavoitteena ainoastaan voittaa seuraavat vaalit ja päästä uudelleen valtaan → hallitukset toimivat samalla tavalla riippumatta poliittisesta koostumuksesta

© Mikko Mattila

17

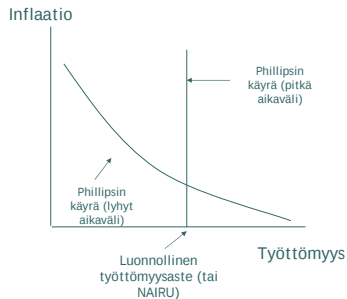
Poliittiset suhdannevaihtelut

- Ideologinen hallitus pyrkii valtaan päästäkseen toteuttamaan omia poliittisia tavoitteitaan
- Vasemmistopuolueet haluavat alhaisen työttömyyden, sen toteuttamiseksi tarvitaan nopeampaa kasvua → korkeampi inflaatio
- Oikeistopuolueet ovat (suhteellisesti) enemmän huolestuneita korkeasta inflaatiosta → hitaampi kasvu → korkeampi työttömyys

© Mikko Mattila

18

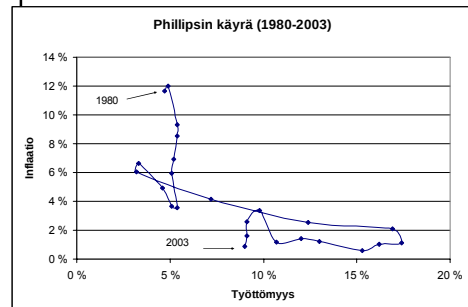
Poliittiset suhdannevaihtelut

© Mikko Mattila

19

Suomi 1980-2003

© Mikko Mattila

20

Opportunistiset teoriat

- 1-2 vuotta ennen vaaleja hallitus kiihdyttää taloudellista kasvua talouspolitiikan keinoin
 - BKT:n kasvu kiihtyy
 - työllisyys paranee
 - inflaatio kiihtyy
- Kasvun aikaansaamiseksi voidaan käyttää rahapolitiikkaa tai finanssipolitiikkaa
 - rahamäärän kasvu lisää automaattisesti inflaatiota
 - finanssipolitiikka: menojen kasvu tai verojen leikkaukset → julkisen talouden tasapaino-ongelmat kasvavat

© Mikko Mattila

21

Opportunistiset teoriat

- Vaalien jälkeen seuraa taloudellinen taantuma, koska hallitus haluaa hillitä inflaation kasvua
- Ongelma: teoria olettaa, että äänestäjät ovat tyhmiä – he eivät opi historiasta mitään
- Vastaväite: hallituksella on aina informaatioetu
 - budjetin rakenne on monimutkainen ja se vaikuttaa talouteen niin monella eri tavalla, että ulkopuolisen on vaikea arvioida kaikkia toimenpiteiden vaikutuksia
 - esimerkiksi: mitä tapahtuu budjetin vajeelle, jos tuloveroa lasketaan x prosenttia?

© Mikko Mattila

22

Ideologiset teoriat

- Oletus: oikeistopuolueiden kannattajat ovat enemmän huolestuneita inflaatiosta kuin työttömyydestä, vasemmistopuolueiden kannattajat päinvastoin
- Vasemmistohallitusten aikana työttömyys alhaisemmalla tasolla kuin oikeistohallitusten aikana (ainakin ennen vaaleja)
- Vasemmistohallitusten aikana taloudellinen kasvu korkeammalla tasolla kuin oikeistohallitusten aikana (ainakin ennen vaaleja)

© Mikko Mattila

23

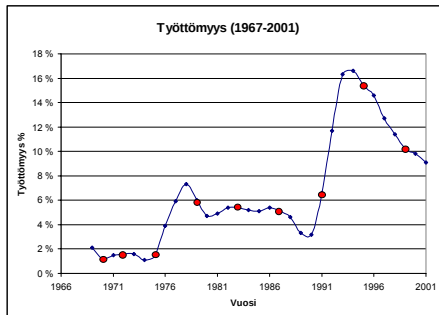
Ideologiset teoriat

- Empiirisiä tuloksia:
 - Vasemmistohallitusten aikana inflaatio pysyvästi korkeampi kuin oikeistohallitusten aikana
 - Työttömyyden suhteen tulokset ristiriitaisia
- Uudemmat teoriat olettavat, että vasemmistohallitukset eivät voi pysyvästi pitää työttömyyttä "luonnollisen työttömyysasteen" alapuolella → ideologian vaikutus näkyy lähinnä juuri ennen vaaleja

© Mikko Mattila

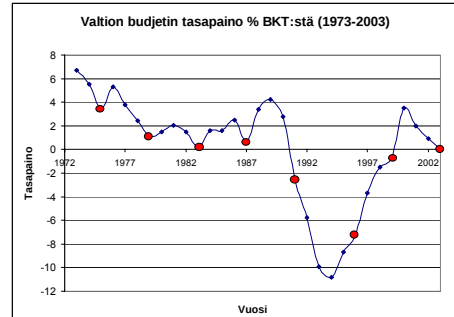
24

Työttömyys ja vaalit

25

Valtiontalouden vaje ja vaalit

26

Tuloksia Suomesta

- 1950-luvulla säästäväisyyttä pidettiin poliittisen taitavuuden osoituksena
 - julkinen sektori ylijäämäinen
 - hallitusten keski-ikä n. 11 kk! → ei ollut mahdollisuuksia pitkän tähtäimen taloussuunnitteluun
- 1960-luku: neutraali kausi
 - ei yhtä suuria säästöjä kuin 1950-luvulla, mutta ei myöskään suuria vajeita
 - valtion menot kasvoivat nopeasti, mutta ei merkittäviä eroja vaalivuosien ja muiden vuosien välillä

© Mikko Mattila

27

Tuloksia Suomesta

- 1970-luvulla selvä muutos: hallitus alkaa ostaa ääniä
 - 1970-luvulla virkamieshallitukset hoitivat laskusuhdanteen ikävät tehtävät
 - valtion menot kasvoivat vaalivuosina enemmän kuin vaaleja edeltävinä vuosina ja enemmän kuin vaalien jälkeisenä vuotena
 - budjetti tästä huolimatta pääosin ylijäämäinen, eikä valtion velka ollut suuri ongelma

© Mikko Mattila

28

Tuloksia Suomesta

- Vuoden 1987 vaaleihin Sorsan IV hallitus valmistautui suurella veroalella
 - ensimmäistä kertaa hallitus istui koko vaalikauden
- Vuonna 1987 valtaan Holkerin sinipunahallitus
 - vuoden 1991 vaalibudjetissa hallitus kasvatti "hysterisesti" menoja
 - suurin budjettivaje yli 40 vuoteen
 - tulonsiirrot kotitalouksille kasvoivat reaalisesti yli 17%
- ideologiset syklit Suomessa pieniä, johtuen laajapohjaisista koalitionhallituksista

© Mikko Mattila

29

Arviointia & tuloksia

- Jos poliittisten suhdannevaihteluiden teoriat pitävät paikkansa, ovat vaihtelut ongelmallisia talouden pitkän tähtäimen kehityksen kannalta
 - talouden lyhytnäköinen manipulointi aiheuttaa ylimääräisiä vaihteluita ja epävarmuutta talouteen → tasapainoinen kehitys vaarantuu
- Teoriat perustuvat monille vahvoille oletuksille toimijoiden käyttäytymisestä → niiden uskottavuus joskus kyseenalainen

© Mikko Mattila

30

Arviointia & tuloksia

- Opportunistiset mallit ovat saaneet jonkin verran tukea empiirisissä kansainvälisissä tutkimuksissa
 - opportunistisia piirteitä hallitusten toiminnassa on havaittavissa, mutta vaihtelut eivät ole niin säännönmukaisia ja laajoja kuin teoria antaa olettaa
 - vaalisyykliä todennäköisyyteen vaikuttavat poliittiset tekijät (erityisesti vaalivoiton todennäköisyys) ja yleinen taloudellinen tilanne
 - yleinen havainto kuitenkin on, että vaalivuotena raha- ja finanssipolitiikka on usein "löysempää" kuin muina vuosina

© Mikko Mattila

31

Arviointia & tuloksia

- Mahdollisia syitä opportunististen teorioiden toimimattomuudelle:
 - talouden manipulointi on vaikeampaa, kuin teorian olettavat → talous pyrkii aina palautumaan "luonnolliseen" tasapainoon
 - rationaaliset odotukset pienentävät teorian uskottavuutta
 - äänestäjät eivät ole niin muistamattomia kuin teoria olettavat (esim. media käsittelee näitä asioita ahkerasti)

© Mikko Mattila

32

Arviointia & tuloksia

- Ideologiset mallit ovat saaneet huomattavasti vahvempaa tukea empiirisissä tutkimuksissa
 - ideologian vaikutus on kuitenkin vain lyhytaikaista, ei pitkän tähtäimen vaikutuksia muuten kuin inflaatioon
- Puoluejärjestelmällä suuri vaikutus
 - ideologiset syklit ovat sitä todennäköisempiä, mitä vähemmän puolueita hallituksessa
 - USA, Britannia
 - koalitiollahituksissa ideologian merkitys pienempi

© Mikko Mattila

33

Arviointia & tuloksia

- Monipuoluehallitukset ovat puolestaan huonoja hoitamaan valtion budjetin tasapainoa → kykenemättömiä tekemään nopeita ja tehokkaita päätöksiä → velka suurempi
- Siis: yhden puolueen hallitukset pystyvät hoitamaan vajetta tehokkaasti, mutta muuten politiikka tempoilevaa vaalitulosten mukaan
- monipuoluehallitukset tuottavat ennustettavaa politiikka, mutta myös suuremman velan

© Mikko Mattila

34

Arviointia & tuloksia

- Itsenäiset keskuspankit pystyvät tasoittamaan poliittisia suhdannevaihteluita
 - mahdollisena ongelmana on, että samalla rahapolitiikka siirtyy poliittisen kontrollin ulkopuolelle
- Budjettijärjestelmällä suuri vaikutus
 - lailla määrätty tasapainovaatimus on liian tiukka
 - hallitussovimusten kehystavoitteet hyvä tapa rajata vaalibudjettien mahdollisuuksia
- Talouden avoimuus rajaa hallituksen mahdollisuuksia (hyvässä ja pahassa)

© Mikko Mattila

35

Tulevaisuus?

- Katoavatko poliittiset suhdannevaihtelut tulevaisuudessa?
 - EMU
 - globalisaatio
 - puolueiden samankaltaistuminen
- Tuskin katoavat, mutta ne muuttuvat yhä epäsäännöllisimmiksi

© Mikko Mattila

36